

**Viacheslav Tuliakov** Department of Criminal Law National University "Odesa Law Academy"  
Doctor of Law, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Legal Sciences of  
Ukraine <https://orcid.org/0000-0002-2716-7244>

## **REPARATIVE CONFISCATION IN THE ECtHR CASE LAW: PRAGMATIC LESSONS FROM FLORIO AND BASSIGNANA V. ITALY FOR THE UKRAINIAN LEGAL SYSTEM**

[https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=6181360](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=6181360)

### **Summary**

This article examines the European Court of Human Rights' landmark judgment in *Florio and Bassignana v. Italy*, which establishes critical boundaries between reparative and punitive functions of confiscation under Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights. The Court held that mechanical combination of confiscation already performing a restorative function with full civil or audit compensation, without considering the cumulative effect, transforms a reparative instrument into an excessive burden constituting a double sanction incompatible with proportionality requirements. The analysis explores implications of this judgment for the Ukrainian legal system, particularly regarding special confiscation under the Criminal Code, sanctions-based confiscation mechanisms, and their interplay with civil compensation claims in corruption cases, crimes against national security foundations, and war crimes. The article argues that Ukraine must adopt crediting mechanisms ensuring that confiscated amounts are counted toward reparative claims of the same beneficiary, implement clear judicial reasoning distinguishing reparative from punitive sums, and demonstrate proportionality in the cumulative package of interferences. The study concludes that confiscation with reparative function already constitutes partial compensation, and state recovery of the same money again represents not restoration but disguised punishment, creating significant risks of violations under the Convention standards.

**Keywords:** reparative confiscation, punitive confiscation, special confiscation, ECtHR, *Florio and Bassignana v. Italy*, Article 1 Protocol No. 1, proportionality test, cumulative effect, double recovery, crediting mechanism, Ukrainian criminal law, sanctions-based confiscation, war crimes reparations, anti-corruption measures, excessive burden.

The ECtHR judgment in *Florio and Bassignana v. Italy* (<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-248206>) establishes a fundamentally important boundary between the reparative and punitive components of confiscation. The essence of the Court's position is that the mechanical combination of confiscation, which already performs a restorative function, with full civil or audit compensation without considering the cumulative effect transforms a reparative instrument into an excessive burden and effectively creates a double sanction incompatible with the proportionality requirement under Article 1 of Protocol No. 1.

The Court proceeds from the premise that confiscation of proceeds of crime has a dual nature: punitive and reparative. The punitive aspect manifests itself in depriving a person of property as a form of punishment, whereas the reparative function consists in restoring the status quo by removing unlawfully acquired assets. In the case under consideration, criminal courts confiscated proceeds of crime, thereby effectively restoring the financial balance between the individual and the state, but the Court of Auditors additionally recovered from the same persons the full amount of damages without crediting the confiscated amount toward compensation.

The ECtHR emphasized that the Convention does not prohibit the combination of reparative and punitive measures, but the state is obliged to assess the cumulative effect of the interference and avoid situations where the person finds themselves in a worse position than before committing the offense. The violation arose not from the fact of confiscation as such, but from the absence of proportionality analysis of precisely this combination: domestic courts ignored the reparative function of confiscation, reducing it solely to punishment and thus legitimizing double recovery in favor of the same beneficiary—the state.

This judgment creates a red line: if confiscation is framed as restorative, it counts in assessing the total amount of interference, and the state cannot arbitrarily separate it from compensation claims by referring to the different legal nature of the procedures. Permissible are the deprivation of unlawful profit and restoration of status quo ante, but imposing additional financial burden beyond actual harm contradicts the Convention. If confiscation has already restored the property situation, additional compensation without set-off appears as a disguised double sanction.

Ukrainian special confiscation under Articles 96<sup>1</sup>–96<sup>2</sup> of the Criminal Code of Ukraine establishes this institution as another measure of criminal law character applicable to property obtained through crime, used for its commission, or transferred to third parties. The Constitutional Court in its decision of June 30, 2022, expressly emphasized that special confiscation does not terminate property rights as bona fide, but eliminates unlawful possession of property acquired as a result of a crime or socially dangerous act. Thus, it is officially positioned as an instrument for removing criminal assets, restoring legal order in the sphere of property, and not as additional punishment, although the consequence for the person obviously has a punitive dimension as well.

In corruption offenses and crimes against the foundations of national security, general confiscation as a type of punishment and special confiscation exist in parallel. The court has discretion to combine imprisonment, general confiscation, fine, and special confiscation of proceeds or instruments of crime. The confiscation mechanism under the Law on Sanctions, which is initiated through the NSDC, Presidential decree, and consideration in the High Anti-Corruption Court, effectively acquires a quasi-administrative character. Formally, this is not a criminal proceeding and does not require a conviction, but is connected with assessing the person's participation in terrorist acts correlated to armed aggression, financing of war, or serious violations of international humanitarian law.

This mechanism in its political rhetoric is directly tied to the reparative goal of using confiscated Russian assets to compensate for harm to Ukraine and victims. Simultaneously, it has a distinct punitive and preventive function as a pressure instrument against persons connected with aggression and terrorism, which brings it closer to criminal sanctions. In academic discussions, it is often described as a hybrid: confiscation pro futuro in the interests of reparations plus de facto sanction for participation in violations of international law.

In this context, Florio and Bassignana highlights a key issue for Ukraine: if the state simultaneously applies criminal special confiscation, sanctions-based confiscation, and civil law compensation for harm for one and the same factual array of events, it must demonstrate control over the cumulative burden; otherwise, the classic risk of double recovery in favor of the state or victims arises.

In the anti-corruption bloc, courts often combine special confiscation of unlawfully obtained benefit, fine or general confiscation as punishment, and civil claim for compensation of harm to the state. If harm to the state is calculated as the sum of unlawful benefit or price inflation, and the same sum has already been removed through special confiscation, then from the perspective of Florio logic, the court must either credit the removed sum toward compensation, separating the remainder as a purely punitive element, or provide reasoned explanation why additional recovery

does not exceed what is necessary to achieve the reparative goal, for example due to the presence of different beneficiaries or different harms. Contemporary analytical reviews of Ukrainian practice show that courts do not always clearly demonstrate this arithmetic. Sometimes the sums of special confiscation, fines, and compensation simply overlap, which creates a strong argument for potential complaint to the ECtHR along the line of excessive interference with property rights.

For war crimes and international crimes, the basic approach of international law requires priority for reparations to victims through individual and collective mechanisms, whereas confiscation serves as an instrument for filling funds for such reparations. The Ukrainian model is currently primarily oriented toward confiscation of aggressor's assets and the circle of related persons through sanctions, special confiscation, and martial law mechanisms with budgetary crediting of confiscated amounts and subsequent discussion of directing these sums toward reconstruction and compensation.

In terms of Florio and Bassignana, the key question is whether future simultaneous application of sanctions-based confiscation of Russian assets as reparation, special or general confiscation under conviction if individual accused are convicted, plus civil claims of victims regarding the same assets, will create a situation where the cumulative burden exceeds the justified amount of harm and transforms into disproportionate punishment.

In previous Ukrainian discussions regarding punitive compensation as a civil analogue of criminal punishment, it was already emphasized that risks for the ECtHR will arise precisely when punitive compensation is recovered on top of already implemented criminal measures without accounting for the overall scale of interference, or when there is no clear boundary between what constitutes compensation for harm and what constitutes punitive surplus. The idea of punitive compensation is that it should be considered not only as a means of damages compensation, but as a criminal-preventive measure that complements traditional punishments. This mechanism is aimed at deterring unlawful behavior through financial punishment, serving not only punitive but also preventive purposes. Florio and Bassignana effectively confirms this logic: if one and the same state, regarding one and the same fact, first removes income as reparation plus punishment, and then in the civil or audit sphere recovers the full amount of damages while ignoring the reparation already made, this creates an excessive burden and violation of Article 1 of Protocol No. 1.

For Ukrainian special confiscation, this means the following. If the legislator or court declares it a reparative mechanism, restoration of lawful property status, then it is subsequently compelled to recognize it as part of the overall reparation package and take it into account when calculating any additional civil or budgetary claims. Alternatively, if special confiscation is presented as a purely punitive measure, then it must be proportionately justified according to criminal sanction standards, and not hidden behind the language of restitution. The Constitutional Court has already taken the path of reparative conceptualization, removal of unlawful possession, which brings the Ukrainian model closer to the one the ECtHR examined in Italy.

The Court effectively criticizes national authorities for recognizing confiscation as only punitive and ignoring its restorative element. This is very important for Ukrainian cases, since in our practice special confiscation is often described as not punishment, therefore compensation is also possible. Florio effectively says: if it has de facto already repaired damage, this must be taken into account.

When simultaneously applying special confiscation under the Criminal Code, confiscation under the sanctions law, general confiscation as punishment, and civil claims of the state or victims, courts must directly record in the reasoning part which sums are directed toward reparation and which toward punishment or prevention, and how they avoid excessive recovery.

Florio and Bassignana effectively requires a crediting mechanism: everything that has already been removed as income or damage must be credited toward reparative claims of the same beneficiary, the state or victim, unless there is a convincing reason not to do so. For Ukraine, this means the need for a direct norm or established practice that obligates the court when deciding a civil claim or sanctions-based confiscation to take into account previously applied special confiscation or vice versa. And this, as we see from Ragazzoni, is not the only case under consideration.

Where confiscation mechanisms are tied to different beneficiaries, for example budget versus reparations fund for victims of war crimes, one can argue that there is no double reparation, but even here a clear description of harm and goals of each instrument is needed. If Ukraine officially establishes that special confiscation of criminal law and sanctions-based confiscation are used to form reparations funds for victims of aggression or victims of corruption, this will bring the model closer to international recommendations, but will simultaneously strengthen requirements for proportionality and transparency of the overall package of interferences.

Florio and Bassignana is a convenient reference point for arguing the Ukrainian model of special confiscation plus reparations: confiscation can and should perform a reparative function, but only on the condition that the state honestly calculates the cumulative interference, does not use different procedural shells for actual duplication of recovery from one and the same harm, and in each case demonstrates justified proportionality regarding Article 1 of Protocol No. 1. Confiscation with a reparative function is already partially compensation, and if the state takes the same money again, this is no longer restoration but disguised punishment.

#### References:

ECHR, AFFAIRE FLORIO ET BASSIGNANA c. ITALIE (Requêtes nos 34324/15 et 65192/16) STRASBOURG 5 février 2026 - <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-248206>

ECHR, Application no. 34322/15 Ruggero RAGAZZONI and Others against Italy and 2 other applications communicated on 28 June 2024 - <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-235240>

Illia Chernohorenko Seizing Russian Assets to Compensate for Human Rights Violations in Ukraine: Navigating the Legal Labyrinth European Papers, Vol. 8, 2023, No 3, European Forum, - Insight of 28 December 2023, pp. 1067-1075 ISSN 2499-8249 - doi: 10.15166/2499-8249/702

Transparency International EFFECTIVE CONFISCATION OF TOP CORRUPT OFFICIALS' PROPERTY - March 25, 2024 - <https://ti-ukraine.org/en/research/effective-confiscation-of-top-corrupt-officials-property/>

Tuliakov V. O. Punitive Compensation: Ukrainian National Security Protection in the Context of Development. *Legal Support for the Foundations of Ukraine's National Security in Wartime: Problems of Theory and Law Enforcement*: Materials of Round Table (Kharkiv, October 17, 2025): electronic scientific publication / editorial board: V. S. Batyrgareieva, V. I. Borysov, O. O. Pashchenko et al.; Research Institute for the Study of Crime Problems named after Acad. V. V. Stashis of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine. – Kharkiv: Pravo, 2025. – P. 39-43. – Access: <https://hdl.handle.net/11300/31467>

Tuliakov V. O. Punitive Damages VS. Special Confiscation / V. O. Tuliakov // *Legal Policy of Ukraine: History and Modernity*: Materials of the VI All-Ukrainian Scientific-Practical Seminar (Zhytomyr, October 9–10, 2025). – Zhytomyr: Zhytomyr Polytechnic, 2025. – P. 73-76. – Access: <https://hdl.handle.net/11300/30848>

**Вячеслав Туляков** професор кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, <https://orcid.org/0000-0002-2716-7244>

Репаративна конфіскація в практиці ЄСПЛ: прагматичні уроки справи Florio and Bassignana v. Italy для української правової системи

Рішення ЄСПЛ у справі Florio and Bassignana v. Italy (<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-248206>) встановлює принципово важливу межу між репаративною та пунітивною складовою конфіскації. Суть позиції Суду полягає в тому, що механічне поєднання конфіскації, яка вже виконує відновну функцію, з повною цивільною або аудиторською компенсацією без урахування сумарного ефекту перетворює репаративний інструмент на надмірний тягар і фактично створює подвійну санкцію, несумісну з вимогою пропорційності за статтею 1 Протоколу № 1.

Суд виходить з того, що конфіскація доходів від злочину має подвійну природу: каральну та репаративну. Каральний аспект виявляється у позбавленні особи майна як формі покарання, тоді як репаративна функція полягає у відновленні статус-кво за рахунок вилучення незаконно набутого. У розглянутій справі кримінальні суди конфіскували proceeds of crime, тим самим фактично відновивши фінансовий баланс між особою та державою, але Рахункова палата додатково стягнула з тих самих осіб повну суму шкоди, не зарахувавши конфісковане в рахунок відшкодування.

ЄСПЛ підкреслив, що Конвенція не забороняє поєднання репаративного і пунітивного заходів, але держава зобов'язана оцінити сукупний ефект втручання й уникати ситуації, коли особа опиняється у гіршому становищі, ніж до вчинення злочину. Порушення виникло не від факту конфіскації як такої, а від відсутності аналізу пропорційності саме комбінації: суди внутрішньої юрисдикції ігнорували репаративну функцію конфіскації, зводячи її лише до покарання і таким чином легітимуючи подвійне стягнення на користь того самого бенефіціара держави.

Це рішення створює червону лінію: якщо конфіскація оформлюється як відновна, вона рахується при оцінці загальної суми втручання, і держава не може довільно відрізати її від компенсаційних вимог, посилаючись на різну юридичну природу процедур. Допустимим є позбавлення незаконного прибутку та відновлення status quo ante, але накладення додаткового фінансового тягаря понад реальну шкоду суперечить Конвенції. Якщо конфіскація вже відновила майнову ситуацію, додаткова компенсація без взаємозаліку виглядає як прихована подвійна санкція.

Українська спеціальна конфіскація за статтями 96<sup>1</sup>–96<sup>2</sup> КК України закріплює цей інститут як інший захід кримінально-правового характеру, що застосовується до майна, отриманого внаслідок злочину, використаного для його вчинення або переданого третім особам.

Конституційний Суд у рішенні від 30 червня 2022 року прямо підкреслив, що спеціальна конфіскація не припиняє право власності як *bona fide*, а усуває незаконне володіння майном, набутим у результаті злочину чи суспільно небезпечного діяння. Отже, її офіційно позиціоновано як інструмент вилучення злочинних активів, відновлення правопорядку у сфері власності, а не як додаткове покарання, хоча наслідок для особи очевидно має і каральний вимір.

У корупційних злочинах та злочинах проти основ національної безпеки загальна конфіскація як вид покарання й спеціальна конфіскація існують паралельно. Суд має дискрецію комбінувати позбавлення волі, загальну конфіскацію, штраф і спеціальну конфіскацію доходу або знаряддя злочину. Механізм конфіскації за Законом про санкції, який запускається через РНБО, указ Президента й розгляд у ВАКС, фактично набуває квазіадміністративного характеру. Формально це не кримінальне провадження і не вимагає вироку, але пов'язане з оцінкою участі особи у терористичних актах з кореляцією до збройній агресії, фінансуванні війни або серйозних порушень міжнародного гуманітарного права.

Цей механізм у своїй політичній риторичі прямо прив'язаний до репараційної мети використання конфіскованих російських активів для відшкодування шкоди Україні й жертвам. Одночасно він має виразну пунітивну і превентивну функцію як інструмент тиску проти осіб, пов'язаних з агресією та тероризмом, що зближує його з кримінальними санкціями. У наукових дискусіях його часто описують як гібрид: конфіскація *pro futuro* в інтересах репарацій плюс де-факто санкція за участь у порушеннях міжнародного права.

У цьому контексті Florio and Bassignana підсвічує ключове питання для України: якщо держава одночасно застосовує кримінальну спеціальну конфіскацію, санкційну конфіскацію та цивільноправове відшкодування шкоди за один і той самий фактичний масив подій, вона повинна демонструвати контроль над сумарним тягарем, інакше виникає класичний ризик подвійного стягнення на користь держави або потерпілих.

В антикорупційному блоці суд часто поєднує спеціальну конфіскацію незаконно отриманої вигоди, штраф або загальну конфіскацію як покарання та цивільний позов про відшкодування шкоди державі. Якщо шкода державі розраховується як сума неправомірної вигоди або завищення ціни, а та сама сума вже вилучена через спецконфіскацію, то з точки зору логіки Florio суд має або зарахувати вилучену суму в рахунок відшкодування, відокремивши залишок як чисто пунітивний елемент, або мотивовано пояснити, чому додаткове стягнення не виходить за межі необхідного для досягнення репаративної мети, наприклад через наявність різних бенефіціарів або різних шкод. Сучасні аналітичні огляди української практики показують, що суди не завжди чітко демонструють цю арифметику. Інколи суми спецконфіскації, штрафів і відшкодувань просто накладаються, що створює сильний аргумент для потенційної скарги до ЄСПЛ за лінією надмірного втручання у право власності.

Для воєнних злочинів та міжнародних злочинів базовий підхід міжнародного права вимагає пріоритету репарацій жертвам через індивідуальні й колективні механізми, тоді як конфіскація слугує інструментом наповнення фондів для таких репарацій. Українська модель наразі переважно орієнтована на конфіскацію активів агресора й кола пов'язаних осіб через санкції, спецконфіскацію та механізми воєнного стану з бюджетним зарахуванням конфіскованого та подальшим обговоренням спрямування цих сум на відбудову та компенсації.

У термінах Florio and Bassignana ключове питання полягає в тому, чи не створить майбутнє одночасне застосування санкційної конфіскації російського активу як репарації, спеціальної або загальної конфіскації за вироком, якщо індивідуальні обвинувачені будуть засуджені, плюс ще цивільні позови жертв щодо тих самих активів, ситуацію, коли сумарний тягар перевищить обґрунтовану суму шкоди й перетвориться на непропорційне покарання.

У попередніх українських дискусіях щодо пунітивної компенсації як цивільного аналога кримінального покарання вже підкреслювалося, що ризики для ЄСПЛ виникнуть саме тоді, коли пунітивна компенсація стягується поверх уже реалізованих кримінальних заходів без обліку загального масштабу втручання або немає чіткої межі між тим, що є компенсацією шкоди, а що штрафним надлишком. Ідея пунітивної компенсації полягає в тому, що вона має розглядатися не лише як спосіб відшкодування збитків, а як кримінально-превентивний захід, який доповнює традиційні покарання. Цей механізм спрямований на стримування протиправної поведінки через фінансове покарання, що слугує не лише каральною, а й превентивною метою. Florio and Bassignana фактично підтверджує цю логіку: якщо одна й та сама держава, щодо одного й того самого факту, спочатку вилучає дохід як репарацію плюс покарання, а потім у цивільній або аудиторській площині стягує повний обсяг збитків, ігноруючи уже здійснену репарацію, це створює надмірний тягар і порушення статті 1 Протоколу № 1.

Для української спецконфіскації це означає наступне. Якщо законодавець або суд оголошує її репаративним механізмом, відновленням законного майнового стану, то далі змушений визнати її частиною загального reparation package і враховувати при розрахунку будь-яких додаткових цивільних або бюджетних вимог. Альтернативно, якщо спецконфіскація подається як чисто пунітивний захід, тоді її необхідно пропорційно обґрунтовувати за стандартами кримінальної санкції, а не приховувати за мовою restitution. Конституційний Суд уже пішов шляхом репаративної концептуалізації, вилучення незаконного володіння, що зближує українську модель з тією, яку ЄСПЛ розглянув в Італії.

Суд фактично критикує національні органи за те, що вони визнали конфіскацію лише каральною та проігнорували її відновлювальний елемент. Це дуже важливо для українських справ, оскільки у нас часто спецконфіскація описується як не покарання, отже можна ще компенсацію. Florio фактично каже: якщо вона *de facto already repaired damage*, це має враховуватись.

При одночасному застосуванні спеціальної конфіскації за КК, конфіскації за санкційним законом, загальної конфіскації як покарання та цивільних позовів держави або жертв суди мають прямо фіксувати в мотивувальній частині, які суми спрямовані на репарацію, а які на покарання або превенцію, і як вони уникають надлишкового стягнення.

Florio and Bassignana фактично вимагає механізму crediting: усе, що вже вилучено як дохід або збиток, має зараховуватись у рахунок репараційних вимог того ж бенефіціара, держави або потерпілого, якщо немає переконливої причини цього не робити. Для України це означає потребу прямої норми або усталеної практики, яка зобов'язує суд при вирішенні цивільного позову або санкційної конфіскації враховувати раніше застосовану спецконфіскацію або навпаки. І це, як ми бачимо із Ragazzoni, - не єдина справа до розгляду.

Там, де конфіскаційні механізми прив'язані до різних бенефіціарів, наприклад бюджет versus фонд репарацій для жертв воєнних злочинів, можна обґрунтовувати, що подвійної репарації немає, але й тут потрібен чіткий опис шкоди та цілей кожного інструмента. Якщо Україна офіційно закріпить, що спеціальна конфіскація кримінального права та санкційна конфіскація використовуються для формування фондів репарацій жертвам агресії або

потерпілим від корупції, це наблизить модель до міжнародних рекомендацій, але одночасно посилить вимоги до пропорційності та прозорості загального пакета втручань.

Florio and Bassignana є зручною опорною точкою для аргументації української моделі спецконфіскація плюс репарації: конфіскація може й повинна виконувати репаративну функцію, але тільки за умови, що держава чесно рахує сумарне втручання, не використовує різні процедурні оболонки для фактичного дублювання стягнення з однієї й тієї ж шкоди та в кожному випадку демонструє обґрунтовану пропорційність щодо статті 1 Протоколу № 1. Конфіскація з репаративною функцією це вже частково компенсація, і якщо держава бере ще раз ті самі гроші, це вже не відновлення, а приховане покарання.

### Літературні джерела

ECHR, AFFAIRE FLORIO ET BASSIGNANA c. ITALIE (Requêtes nos 34324/15 et 65192/16) STRASBOURG 5 février 2026 - <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-248206>

ECHR, Application no. 34322/15 Ruggero RAGAZZONI and Others against Italy and 2 other applications communicated on 28 June 2024 - <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-235240>

Illia Chernohorenko Seizing Russian Assets to Compensate for Human Rights Violations in Ukraine: Navigating the Legal Labyrinth *European Papers*, Vol. 8, 2023, No 3, European Forum, - Insight of 28 December 2023, pp. 1067-1075 ISSN 2499-8249 - doi: 10.15166/2499-8249/702

Transparency International EFFECTIVE CONFISCATION OF TOP CORRUPT OFFICIALS' PROPERTY - March 25. 2024 - <https://ti-ukraine.org/en/research/effective-confiscation-of-top-corrupt-officials-property/>

Туляков В. О. Пунітивна компенсація: український захист нацбезпеки в контексті розвитку. *Правове забезпечення основ національної безпеки України в умовах війни: проблеми теорії та правозастосування* : матеріали кругл. ст. (м. Харків, 17 жовт. 2025 р.) : електрон. наук. вид. / редкол.: В. С. Батиргарєєва, В. І. Борисов, О. О. Пашенко та ін. ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. – Харків : Право, 2025. – С. 39-43. – Режим доступу: <https://hdl.handle.net/11300/31467>

Туляков В. О. Punitive Damages VS. спеціальна конфіскація / В. О. Туляков // *Правова політика України: історія та сучасність* : матеріали VI Всеукр. наук.-практич. семінару (м. Житомир, 9–10 жовт. 2025 р.). – Житомир : Житомирська політехніка, 2025. – С. 73-76. – Режим доступу: <https://hdl.handle.net/11300/30848>